

Valtionvarainvaliokunta
EDUSKUNTA

Lausuntopyyntönnä 17.4.2013

**VNS 3 JA 4/2013 VP VALTIONEUVOSTON SELONTEKO EDUSKUNNALLE VALTIONTALOU-
DEN KEHYKSISTÄ VUOSILLE 2014–2017**

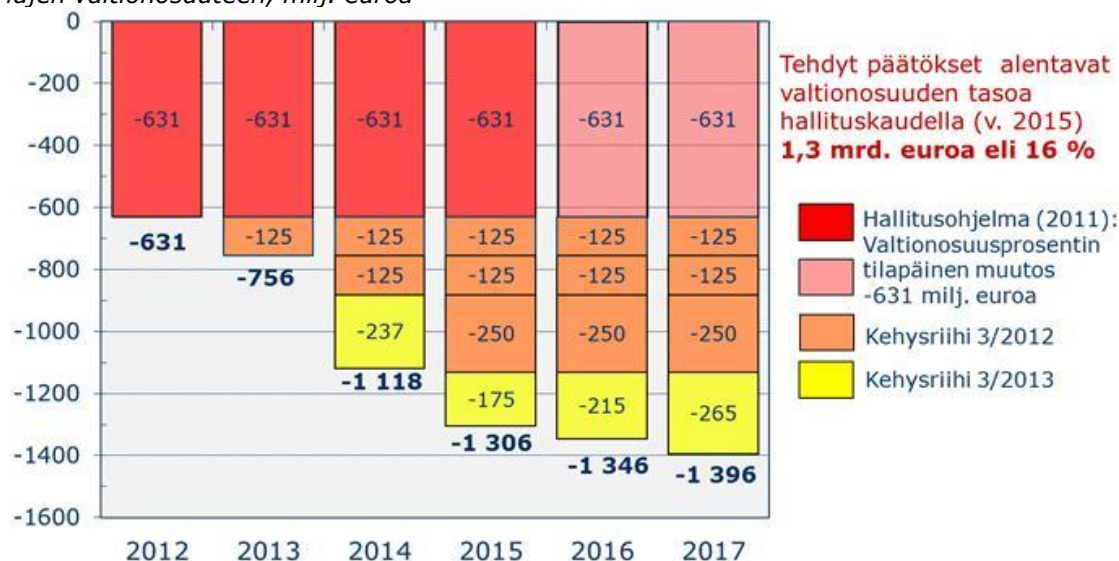
Kehyspäättöksen pääasialliset vaikutukset kuntien talouteen

Kuten kehyspäättöksessä todetaan, suurimmat menosäästöt kohdistuvat kuntasektorille. Hallitusohjelmassa päätetyn 631 miljoonan euron tilapäisen leikkauksen lisäksi kuntien valtionosuutta on leikattu vuoden 2012 päätöksillä 500 miljoonaa euroa siten, että vuonna 2015 valtionosuudet ovat 1.131 miljoonaa euroa alhaisemmat kuin hallituskauden alussa. Nyt tehdyt lisäleikkaukset entisten päälle merkitsevät peruspalvelujen valtionosuuksiin kohdistuvien leikkausten kohoamista 1,4 miljardiin euroon vuonna 2017 (kuvio 1).

Peruspalvelujen valtionosuusleikkauksen lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimaa valtionosuutta alennetaan kehyskaudella. Vuoden 2012 kehyspäättöksen mukaan opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuusindeksi jäädytettiin vuodeksi 2013. Vuoden 2013 kehyksissä päätettiin indeksin jäädyttämisestä myös vuodeksi 2014 (kuntavaikutus -36 milj. euroa).

Valtionosuuksiin kohdistuva leikkaus on reilusti yli puolet valtion päättämistä menojen leikkauksista. Tämä aiheuttaa laskennallisesti keskimäärin noin 1,4 veroprosenttiyksikön korotuspaineen kunnallisverotukseen. Vaikka julkisen talouden vakauttaminen on tärkeä asia, Kuntaliitto pitää näin suuria valtionosuusleikkauksia kohtuuttomina. Leikkaukset kiristävät kunnallisverotusta, nopeuttavat kuntien velkaantumista ja uhkaavat heikentää kuntapalvelujen saatavuutta. Leikkaukset eivät paranna julkisen talouden tilannetta, vaan siirtävät vaikeat säästöpäätökset käytännössä kunnanvaltuustojen harteille.

Kuvio 1. Hallitusohjelman (2011) ja kehysriihien (2012 ja 2013) vaikutus kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen, milj. euroa

Kehysriihessä hallitus teki vuosia 2014–2017 koskevia veroratkaisuja, jotka lisäävät kuntien verotuloja. Jäteveron tuotto, noin 70 miljoonaa euroa, siirretään kunnille vuoden 2014 alusta lukien. Kiinteistöjen arvostamisperusteiden tarkistaminen ja ikälennusten alentaminen lisäävät kuntien verokertymää noin 100 miljoonalla eurolla myös vuodesta 2014 lukien. Yhteisöverokannan alentaminen, osinkotulojen verotuksen siirtäminen pääomatuloverotuksen piiriin, vähennysoikeuksien rajaaminen sekä poistojen muutos sen sijaan heikentävät kuntien rahoitusasemaa noin 180 miljoonalla eurolla, ellei osinko – ja yhteisöveron muutoksista johtuvaa kuntien verotulomenetyksiä kompensoida kunnille täysimääräisesti.

Kehyspäätökseen sisältyvä jäteveron tuoton siirto kunnille sekä kiinteistöverojärjestelmän osittaisuudistus vuoden 2014 alusta ovat kuntien tulopohjaa vahvistavina toimenpiteinä oikeansuuntaisia.

Muutokset yhteisöverossa ja osinkoverotuksessa tulee kompensoida kunnille täysimääräisesti hallitusohjelman mukaisesti. Muutosvaikutukset tulee laskea staattisiin laskelmiin perustuen kuten tähänkin saakka.

Kuntatalouden näkymät kehyskaudelle

Valtiontalouden kehyksessä esitetyt kuntatalouden kehitysnäkymät vastaavat tämän hetkistä käsitystä kuntien menojen ja tulojen kehityksestä keskipitkällä aikavälillä ilman sopeutustoimenpiteitä. Peruspalveluohjelmassa todetaan:

*”Kuntatalouden näkymät lähivuosille ovat huolestuttavat. Vuoden 2012 odotettua heikompi toteutunut kehitys yhdistettynä lähivuosille ennustettuun hitaaseen talouskasvuun ja valtionosuusleikkauksiin merkitsee sitä, että **kuntatalous pysyy alijäämäisenä ilman mittavia sopeutustoimia. Kuntatalous ei ole tarkasteluajanjaksolla tasapainossa millään mittarilla arvioituna, koska vuosikate ei riitä kattamaan edes poistoja**”.*

Peruspalveluohjelmataarkastelussa vuosien 2013–2017 toimintamenojen keskimääräiseksi vuotuiseksi kasvuksi ennakoidaan 3,6 prosenttia vuodessa. Samalla ajanjaksolla verorahoituksen (kuntien verotulot ja valtionosuudet) ennustetaan lisääntyvän 3 prosenttia vuosittain.

Menojen ja tulojen epätasainen kehitys merkitsee alhaisellakin toimintamenojen kasvulla kuntien vuosikatteen merkittävää heikkenemistä kehyskaudella. Menojen kasvun pitäminen ennustetulla uralla on hyvin haasteellista ottaen huomioon kuntatalouden kustannuspaineet ja kuntapalvelujen kysynnän kasvu.

Kuntien menoja lisäävät myös kehyspäätökseen liittyvät kuntien velvoitteiden ja tehtävien lisäykset. Tehtävälisäyksistä merkittävin on kuntien vastuun kasvattaminen pitkäaikaistyöttömien aktivoinnissa ja rahoituksessa.

Pitkäaikaistyöttömien aktivoinnin rahoitusvastuun siirto kunnille on kehysriihen vaikutusarvioissa arvioitu aikaansaavan valtiolle 150 milj. euron menojen säästön. Kunnille uudistuksesta on ilman kunnille suunnattua lisärahoitusta aiheutumassa noin 300 milj. euron lisäkustannukset. Pitkäaikaistyöttömien aktivoinnin rahoitusvastuun siirto kiristää kuntataloutta kohtuuttomasti. Uudistus on tehtävä kustannusneutraalisti. Kunnille on annettava keinot vastata aktivoinnin haasteisiin.

Nuorisotakuun toteutuminen paikallistasolla

Nuorisotakuun toteuttamisessa tarvitaan niin kuntia, valtiota, työ- ja elinkeinoelämää kuin kolmatta sektoriäkin. Kunnat eivät voi yksin saavuttaa nuorisotakuun tavoitteita.

Kunnat toimivat laajasti nuorten hyväksi

Nuorisotakuuseen sisältyviä tavoitteita nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen on toteutettu kunnissa jo vuosia. Esimerkiksi etsivää nuorisotyötä on lähes joka kunnassa. Kuntouttavaa työtoimintaa, työpajatoimintaa ja työkokeiluja on yli 80 %:lla kuntia. Perusopetuksen jälkeiseen nivelvaiheeseen liittyvää koulutusta ja ohjausta on lähes 60 %:lla kuntia ja tähän liittyviä toimia on suunnitteilla yli 30 %:lla kuntia sekä monia muita toimenpiteitä.

Sektorien välinen yhteistyö kunnissa koskee niin nuoriso-, koulutus- kuin sosiaali- ja terveys-toimen palveluja. Kuntien kokemusten perusteella toimivan palvelujärjestelmän tulee huomioida nuoret entistä kokonaisvaltaisemmin. Tähän myös on pyritty esimerkiksi moniammatillisten verkostojen tai yhteistyöryhmien avulla, joihin on koottu eri toimijoita sopimaan yhteistyöstä ja työnjaosta ja jossa tieto nuorista kulkee viranomaisten välillä.

Nuorten ohjautuminen työpajoille on Kuntaliiton saamien tietojen perusteella ollut viime aikoina heikkoa. Osasyynä tähän on ollut uuden työvoima- ja yrityspalvelulain tiukka toimeenpano-ohjeistus, joka ei ole mahdollistanut joustavaa, nuoren elämäntilanteen huomioivaa ohjausta työpajoille. Nuorisotakuun tavoitteiden toteutus ei kestä nuorten työpajojen vajaakäyttöä. Kuntaliiton näkemyksen mukaan TE-hallinnon ohjeistusta tulee pikaisesti korjata siten, että myös työpajojen ammatillinen osaaminen saadaan täysimittaisesti käyttöön nuorisotakuun toteutuksessa.

Kehysriihessä linjattu Kelan ammatillisen kuntoutuksen kriteerien lieventäminen on Kuntaliiton näkemyksen mukaan erittäin myönteinen muutos. Jotta muutoksen positiiviset vaikutukset todentuisivat, tarvitaan kuitenkin konkreettista panostusta ja uudenlaista monialaista yhteistyötä Kelan kuntoutuspalvelujen kehittämiseksi. Nykyinen palveluvalikko ja paikalliset kuntoutuskäytännöt eivät nyky muodossaan kykene kaikilta osin vastaamaan uudenlaisen kohdejoukon palvelutarpeeseen.

Ammatillinen koulutus uusille raiteille

Nykyinen ammatillisen koulutuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä ei tue sitä, että jokainen perusopetuksen päättävä nuori voisi jatkaa opintojaan lukiossa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa, vaan paikkamäärien huomattavasta lisäämisestä huolimatta tuhansia nuoria on jäänyt vaille lukio- tai ammatillista peruskoulutusta.

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärä on vuosien 2000–2010 välillä kasvanut lähes 25 000 opiskelijalla. Samaan aikaan perusopetuksen päättävä ikäluokka on pienentynyt hieman. Opiskelijamäärän voimakkaasta kasvusta huolimatta niiden perusopetuksen päättävien nuorten osuus, jotka eivät jatka opintojaan heti tutkintotavoitteisessa koulutuksessa on pysynyt lähes ennallaan.

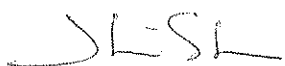
Kuntaliitto pitää hyvänä, että ammatillisen koulutuksen tarjonnan sopeuttamisen ajanjaksoa pidennettiin. Näin ratkaisut voidaan tehdä hallitummin.

Kuntaliitto katsoo, että nykyinen ammatillisen koulutuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä, jossa nuorten ja aikuisten ammatillinen peruskoulutus on yhdistetty, pitää pikaisesti muuttaa.

Nuorten ammatillisen peruskoulutuksen toiminta- ja rahoituslainsäädäntö tulee erottaa omaksi kokonaisuudeksi ja aikuisten ammatillinen koulutus koota puolestaan omaksi kokonaisuudeksi. Sama koulutusorganisaatio voi toteuttaa sekä nuorten että aikuisten koulutusta.

Nuorten koulutuksen osalta koulutuspaikkojen tulee olla siellä missä nuoretkin ovat. Ammatillisen aikuiskoulutuksen tulee joustavasti tukea alueen työ- ja elinkeinoelämän tarpeita.

SUOMEN KUNTALIITTO

Ilari Soosalu
johtaja, kuntatalous